

NYORD

 Nyord is a small island, located between Møn and South Zealand. The island has an interesting history of seafaring, trade and pilotage, combined with agriculture and fish-ing. Today, Nyord is located in the heart of Denmark's first UNESCO biosphere reserve. The surrounding waters are a designated Natura 2000 area and the salt meadows are the largest water bird reserve in Eastern Denmark. The village of Nyord has been preserved and remains as it has looked for centuries. The sky above Nyord is free of light pollution, and therefore, has been recognized as part of the first Dark Sky Park in Scandinavia.

In May 2019, a walking path was opened on Nyord with informative boards about the wild bee species of the island. Start your visit at the Hyldevang Nature Center, where you, among other facilities, will find a bee-friendly garden, a large insect hotel and an overview map. The footpath leads you to the village on a walk about 10 minutes.

We look forward to your visit. Thank you and enjoy!

THE LANDSCAPE

Nyord is 5 km² large and consists of about 120h moraine hills. The village is surrounded both in the North and the East by around 400h meadows, which are flooded with salt water in the winter and enjoyed as grazing meadows in the summer. Nyord village and nearby fields are located on the so-called highlands. The beach meadows are home to a rich plant and bird life. They are among the best habitats for wading and water birds in Eastern Denmark.

From the bird tower along the road and the Hyldevang Nature Center, you can watch the birds on the beach meadows. Hyldevang Nature Center is the only farm outside the village, which is a great location to start your visit to Nyord. You will find a bird watching area, shelters, a playground, a large bee hotel and information about the wild bees on the island. A path through the fields offers a beautiful view over the meadows and the bird-life, while taking you to the village in a few minutes.

THE VILLAGE OF NYORD

'Nyord By' is the only remaining village in Denmark, which in its village plan, still corresponds to the borders from before the Danish countryside reform in the 19th century. Only one of the 20 farms is placed outside the village. A semicircle of courtyards, partially assembled, form the basic village plan. On your walk through the village, you can still see the historical village plan today.

In 1846 Nyord had so many inhabitants that it formed its own church. The classic 8-cornered shape was designed by the architect C. Glahn. It is recorded that in the winter of 1845/46 the inhabitants of Nyord collected the necessary stones for the foundation and the enclosure of the cemetery outside the village. At the same time the village established a rectory and a school.

PILOTING AS A MAIN TRADE

The small island community of Nyord was largely self-sufficient through agriculture, fishing and pilotage tasks. However, the waters around Nyord have always had a strategic naval significance. Already in the Viking Age, a route from Gotland to Hedeby led past Nyord. A rune stone on Gotland tells of a merchant who has passed the narrow passage through the Ulvshale Run between Møn and Nyord. To the right and left of the fairway, the water is only about 1/2m deep, so a pilot was necessary. From the year 1721, the farm owners on Nyord were given the royal duty to guide the ships through the fairways around the island. A portion of the farmers' revenue from serving as pilots went into a community fund. In 1879 the peasant guides were replaced by state-employed pilots. It was during this period that the look-out 'Mølestangen' was built, however, in 1966, the pilot system on Nyord was discontinued. In 2013 Queen Margrethe II officiated the opening of 'Mølestangen' as Denmark's smallest museum.

WATER, THE MOST IMPORTANT TRANSPORTATION ROUTE

All transportation to and from the island was made by boat until 1968, when the Nyord Bridge was opened. From 1902 to 1968, the mailboat, Røret, carried passengers, goods, and even large machines like tractors, between Nyord and Stege. Horses and cattle were usually drawn by swimming over the Ulvshale Run. This method of passage caused a lot of commotion, until the animals finally had solid ground under their hooves again. Sugar beets were loaded by hand onto the stonefish boat, Havfruen, and sugarbeet remains were used as animal feed, after they were again unloaded by hand once in Stege. For farmers, the Nyord Bridge was a relief.

AFTER 40 YEARS, THE MAILBOAT RETURNS TO NYORD

A big wish came true in August 2008, when the Noorboers received an offer to buy back their old mailboat for one Danish crown (1 DKK), after it had been privately owned for nearly 40 years. However, in order to restore Røret to its original state, 1.7 million Danish Crowns (DKK) had to be solicited. Since 2011 Røret has been transporting passengers and bicycles between Nyord, Southern Zealand and Stege during the summertime. Please find information about the current timetable in the Infobox.

COMMERCIAL LIFE ON NYORD

By 1900 so many people lived on Nyord that there was a client base for 5 stores. One store was called 'Sans Soucis' (without worries), and it was run by Lilly Hansen for more than 50 years. Still today the commercial life flourishes on Nyord, as the clientele has expanded to many thousands of tourists a year, coming to the small island by foot, bicycle, boat or car. On Nyord you will find specialty shops, cafes, a restaurant, galleries and small private stands. Enjoy your time in Nyord and extend your stay overnight! We offer lodging to suit all tastes, including free shelters, Bed & Breakfasts, and apartment rentals.

NYORD

ALLE TIDERS Ø

NYORD – ZU ALLEN ZEITEN NYORD – AT ALL TIMES

PARTNERE – I PAGT MED NATUREN

 NYORD ER EN LILLE Ø, BELIGGENDE I FARVANDET MELLE MØN OG SYDSJÆLLAND. Øen har en spændende historie fra urtid til nutid, med søfart, handel og lodseri, kombineret med landbrug og fiskeri. I dag ligger Nyord i hjertet af Møn UNESCO biosfæreområde. De omgivende farvande er Natura 2000 område og Nyords strandenge er Østdanmarks største fugleområde. Nyord by er bevaret, som den har set ud igennem århundreder. Himlen over Nyord er uforstyrret af storbyernes lysforurening og derfor udpeget til at være en del af Nordens første Dark Sky Park.

I maj 2019 blev der åbnet en vandresti med fokus på de vilde bier på Nyord. Start dit besøg på Hyldevang Naturcenter, hvor du, blandt andre oplever, finder en bi-venlig have, et stort insekthotel og en informationstavle. Vandrestien Under Grøfterne fører dig til byen på mindre end 10 minutter.

Vi glæder os at byde dig velkommen. På forhånd tak og god tur i Nyord by!

LANDSKABET

Nyord er 5 km² stor og består af ca. 120 ha moræne bakke "højorden", omgivet på nord- og østsiden af 400 ha saltenge, som oversvømmes af saltvand hver vinter og afgræsses om sommeren. Nyord by og al dyrket jord ligger på højorden. Engene er hjemsted for et rigt plante- og fugleliv og blandt de bedste levesteder og træklokaliteter for vade- og svømmefugle i Øst-Danmark. Fuglelivet kan studeres fra fugletårnet ved landevejen, midt på engene.

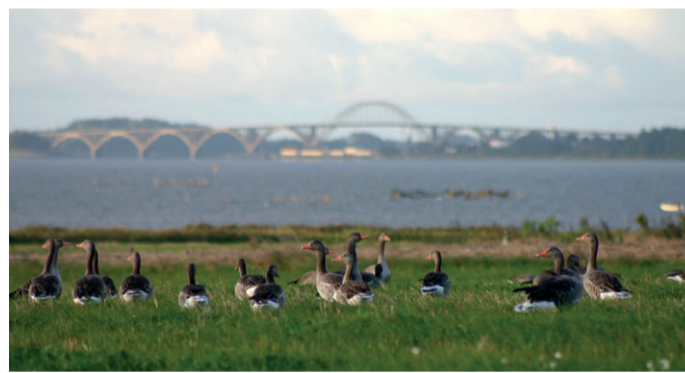
Du kan inddle dit besøg på Nyord fra Hyldevang Naturcenter lige på grænsen mellem engene og højorden. Nyords eneste udflyttergård fra 1904 er i dag et naturcenter med p-pladser, udstilling, bålhytte, shelters, en handicapvenlig udsigtsbalkon over engene. I haven findes et stort bi-hotel og formidling om de vilde bier på Nyord og en markvej herfra fører dig på få minutter til byen.

BYEN NYORD

Nyord By har som en af de eneste landsbyer i Danmark bevaret størrelse og plan fra før landboreformerne i det 18. Årh. Kun en enkelt af de 20 gårde er flyttet ud fra landsbyen. Halvkredsen af gårde, delvis sammenbyggede, tegner stadig landsbyens form. Når du slentret gennem de smalle gader, kan du genkende den oprindelige landsbystruktur. I 1846 havde Nyord fået så mange indbyggere, at de ved kongelig mellemkomst fik bygget deres egen kirke, måske med inspiration til den klassiske 8-kantede kirke bragt hjem fra Friisland af Nyords søfarende. Kirken blev bygget efter tegninger af arkitekt C. Glahn, der selv var klassisk inspireret. Efter sigende samlede Noorboerne selv i vinteren 1845/46 de fornødne sten til kirken grund og til indhegning af kirkegården, som anlagdes udenfor byen. Samtidig fik byen en præstegård og en skole.

LODSERI SOM HOVEDERHVERV

Det lille øsamfund var dengang stort set selvforsynende. Hovederhvervene var landbrug, fiskeri – og lodseri. Farvandene omkring Nyord har altid haft strategisk betydning for sejladser i regionen. Allerede i vikingetiden førte ruter fra Gotland til Hedeby forbi Nyord. En runesten på Gotland røber,

at købmænd herfra passerede det smalle Ulvshale Løb mellem Nyord og Ulvshale. Her er vandet mange steder kun 1/2 m dybt lige ved siden af sejrenden, så der var behov for lodser allerede dengang, selv om nogle skibsførere klagede over, at de var at ligne med sørøvere.

Fra 1721 fik Nyords 20 gårdmænd og 7 husmænd af staten tildelt eneret og pligt til lodseri i farvandet. Ved vintertid var det hårdt at tage ud i snefog og storm, i en lille, åben jolle, kun med sejl, for at hjælpe et skib sikkert igennem. Der var gode penge i lodseriet. Lodspengene deltes mellem den lods, der havde foretaget lodningen, og den fælles lodskasse. Lodspilgten blev

ophævet i 1879 og lodserne statsansat. Fra denne periode stammer de to dobbelte lodshuse i byens vestlige del og lodsudkigget "Mølestangen" på bakken lige vest for byen, hvor man har vidt udsyn over farvandene. I 2013 indviede HM Dronning Margrethe II her Danmarks mindste museum. Lodseriet på Nyord blev nedlagt 1966.

VANDET VAR DEN VIGTIGSTE TRANSPORTVEJ

Al transport til og fra øen foregik pr. skib og båd frem til 1968, da Nyord-broen blev indviet. I største delen af 1900-tallet foregik en stor del af transporten med postbåden "Røret", som blev søsat i 1902. Røret fragtede post og passagerer mellem Nyord og Stege i 65 år. Bådføreren var ikke meget for urolige heste eller kreaturer, så dyrene blev ofte "svømmet" over Ulvshaleløbet. De blev trukket ud over fladvandet, og under vilde "protester" måtte de svømme bag prammen indtil de igen fik fast grund under fødderne. Endog større maskiner blev fragtet til øen om bord på Røret. Sukkerroer blev læstet på vogne, kørt til havnen og igen med håndkraft lastet i stenfiskerskibet "Havfruen". Sukkerroer-afaldet anvendtes som dyrefoder, det blev sejlet tilbage til Nyord, hvor det igen blev løstet med håndkraft. For landbruget var det en umådelig lettelse at få broen.

POSTBÅDEN VENDER EFTER 40 ÅR TILBAGE TIL NYORD

Der gik et stort ønske i opfyldelse, da Noorboerne i august 2008 fik tilbud om at købe deres gamle post-

båd Røret tilbage til øen, efter at den havde været i privat eje i knap 40 år. 1,7 mio. kr. i fondsmidler muliggjorde derpå, at skibet blev restaureret. Siden 2011 sejler den med passagerer og cykler i sommerudfart mellem Nyord, Sydsjælland og Stege. Find link til sejlsplan i info boksen.

HANDELSLIV PÅ NYORD

Omkring 1900 var der så mange mennesker på Nyord (365), at der var kundeunderlag for 5 butikker. En af dem bærer navnet Sans Souci ("uden sorg") på muren efter Nyords første kro fra 1774, og blev af sin sidste ejer, købmand Lilly Hansen, drevet i over 50 år. Også i dag blomstrer handelslivet på Nyord, da kundekredsen er blevet udvidet med mange tusinde turister, der kommer vandrede, cyklende, sejlede eller i bil til den lille ø. Du opdager på din tur specialforretninger, caféer, restaurant, gallerier og små gadeboder og kan forlænge dit ophold med en overnatning lige efter din smag, fra gratis shelter til B&B og ferielejlighed.

NYORD

NYORD IST EINE KLEINE INSEL, IM FAHRWASSER ZWISCHEN MØN UND SÜDSEELAND.

Die Insel hat eine interessante Geschichte mit Seefahrt, Handel und Lotsenwesen, kombiniert mit Landwirtschaft und Fischerei. Heute liegt Nyord im Herzen von Dänemarks erstem UNESCO Biosphären Reservat. Die umliegenden Fahrwasser sind Natura 2000 Gebiet und die Strandwiesen das größte Wasservogel Reservat Ost Dänemarks. Das Erscheinungsbild Nyords ist seit Jahrhunderten unverändert. Der Himmel über Nyord ist frei von Lichtverschmutzung und daher Teil des ersten Dark Sky Parks Skandinaviens.

Im Mai 2019 wurde auf Nyord ein Wanderpfad mit informativen Tafeln zum Thema wilde Bienen eröffnet. Beginnen Sie Ihren Besuch am Naturcenter Hyldevang, wo Sie einen bienenfreundlichen Garten, ein grosses Insektenhotel und eine Übersichts-karte finden. Über den Fussweg gelangt man in 10 Minuten ins Dorf.

Wir freuen uns auf Ihren Besuch. Vielen Dank und viel Spaß!

DIE LANDSCHAFT

Nyord ist 5 km² groß und besteht aus ca. 120 ha Moränenhügel, umgeben an der Nord- und Ostseite von ca. 400 ha Strandwiesen, die im Winter von Salzwasser überschwemmt und im Sommer beweidet werden. Das Dorf und die Ackerflächen liegen auf dem sog. Hochland. Die Strandwiesen sind Heimat eines reichen Pflanzen- und Vogel-Lebens. Sie gehören zu den besten Lebensräumen für Wat- und Schwimmvögel im östlichen Dänemark.

Vom Vogelturm an der Landstraße und vom Naturcenter Hyldevang aus können Sie die Vögel auf den Strandwiesen beobachten. Das heutige Naturcenter Hyldevang ist der einzige Hof, der außerhalb des Dorfes liegt. Starten Sie Ihren Besuch

von Nyord hier. Sie finden hier einen Vogelausguck, Shelters, einen Spielplatz, ein großes Bienen-hotel und Informationen zu den wilden Bienen der Insel. Ein Feldweg mit schöner Aussicht über die Strandwiesen führt sie in ein paar Minuten ins Dorf.

DAS DORF NYORD

Nyord By ist das einzige Dorf Dänemarks, in dem Größe und Dorfplan, noch heute den Grenzen vor der großen Landreform im 19. Jh. entsprechen. Nur einer der 20 Höfe liegt außerhalb des Dorfes. Ein Halbkreis von, teilweise aneinander gebauten, Höfen bildet den Grundplan. Auf Ihrem Spaziergang durchs Dorf können Sie den Dorfplan noch heute gut erkennen.

1846 hatte Nyord so viele Einwohner, dass es eine eigene Kirche erhielt. Die klassische 8 eckige Form wurde vom Architekten C. Glahn entworfen. Es ist überliefert, dass die Bewohner Nyords im Winter 1845/46 selbst die notwendigen Steine für das Fundament und die Einfriedung des Friedhofes, außerhalb des Dorfes gelegen, gesammelt haben. Gleichzeitig erhielt das Dorf einen Pfarrhof und eine Schule.

LOTSENWESEN ALS HAUPTGEWERBE

Die kleine Inselgemeinschaft war größtenteils selbstversorgend durch Landwirtschaft, Fischerei und Lotsenaufgaben. Die Fahrwasser um Nyord haben zu allen Zeiten eine strategische Bedeutung für die Seefahrt gehabt. Bereits in der Wikingerzeit führte eine

Route von Gotland nach Hedeby an Nyord vorbei. Ein Runenstein auf Gotland erzählt von einem Kaufmann, der die schmale Durchfahrt durch den Ulvshale Lauf zwischen Møn und Nyord passiert hat. Rechts und links von der Fahrwasser ist das Wasser hier nur ca. 1/2m tief, sodass man einen Lotsen brauchte. Ab 1721 erhielten die Hofbesitzer auf Nyord die königliche Pflicht die Schiffe durch die Fahrwasser um die Insel zu lotsen. Die Einnahmen der Lotsen gingen zum Teil in eine Gemeinschaftskasse. Erst 1879 wurden die Bauernlotsen von staatlich angestellten Lotsen abgelöst. Aus dieser Zeit stammt der Ausguck 'Møllerstangen', in

dem 2013 Königin Margrethe II Dänemarks kleinstes Museum eingeweiht hat. 1966 wurde das Lotsenwesen auf Nyord eingestellt.

WASSER, DER WICHTIGSTE TRANSPORTWEG

Aller Transport von und zur Insel wurde per Boot vorgenommen, bis 1968 die Nyord Brücke eröffnet wurde. Das Postboot Røret frachtet von 1902 bis 1968 sowohl Passagiere und Waren zwischen Nyord und Stege, sogar größere Maschinen, wie ein Traktor. Pferde und Vieh wurden in der Regel schwimmend hinter einer Pram über den Ulvshale Lauf gezogen. Das war mit viel Lärm verbunden, bis sie endlich wieder festen Boden unter den Hufen hatten. Zuckerrüben wurden mit der Hand auf das Steinfischerboot ‚Havfruen‘ verladen und auf dem Rückweg wurde Rübenabfall als Tierfutter wieder zurückgeschickt und abermals per Hand abgeladen. Für Bauern war die Brücke eine Erleichterung.

NACH 40 JAHREN KEHRT DAS POSTBOOT ZURÜCK NACH NYORD

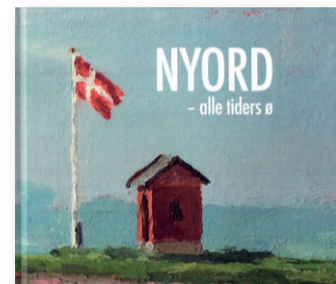
Ein großer Wunsch ging in Erfüllung, als die Noorboere im August 2008 das Angebot erhielten, ihr altes Postboot für eine Krone zurückzukaufen, nachdem es in knapp 40 Jahren in Privatbesitz gewesen war. 1,7 Mio. an Fondsmitteln mussten anschließend eingesammelt werden, um Røret wieder in seinen

ursprünglichen Zustand zurück zu versetzen. Seit 2011 transportiert es im Sommer wieder Passagiere und Fahrräder zwischen Nyord, Südseeland und Stege. Sehen Sie den aktuellen Fahrplan in der Infobox am Hafen.

HANDELSLEBEN AUF NYORD

Um 1900 lebten so viele Menschen auf Nyord, dass es eine Kundengrundlage für 5 Geschäfte gab. Eines davon trug den Namen 'Sans Soucis' (ohne Sorgen) auf der Mauer, und wurde von Lilly Hansen in mehr als 50 Jahren betrieben. Auch heute blüht das Handelsleben auf Nyord, da der Kundenkreis mit vielen tausend Touristen im Jahr erweitert wurde, die wandernd, radelnd, segelnd oder im Auto die kleine Insel besuchen. Hier finden Sie Spezialgeschäfte, Cafés, ein Restaurant, Galerien und kleine private Verkaufsstände. Verlängern Sie Ihren Aufenthalt mit einer Übernachtung ganz nach Ihrem Geschmack, vom gratis Shelter, über B&B bis zur Ferienwohnung.

LITTERATUR

Bogen **Nyord – alle tiders Ø** om kulturhistorie fra urtid til nutid findes på dansk og tysk og forhandles i byens butikker.

Das Buch **Nyord zu allen Zeiten** erhalten Sie in den Geschäften der Insel.

VIS HENSYN, NÅR DU BESØGER NYORD BY

Noorboerne, som øens beboere kaldes, byder gæsterne velkommen, men de har ret til et uforstyrret hverdagsliv.

Respektér derfor forbuddet mod bilkørsel i Nyord By og parkér på p-pladsen ved indkørslen til byen eller start dit besøg ved Hyldevang Naturcenter, hvorfra du kan følge vandrestien til byen. Respektér privatlivets fred, hold altid din hund i snor og ryd op efter dig, når du har nydt dit ophold på byens offentlige arealer eller i naturen.

Trænger du til et hvil, er du velkommen til at bruge borde og bænke på det grønne areal ved P-pladsen eller havnen, hvor der også findes offentlige toiletter. I postbåden Rørets skur på havnepladsen finder Camonovandrende, cyklister og passagerer, der venter på postbådens afgang, læ og en plads til at spise frokost i tørvejr.

På forhånd tak og god tur i Nyord by!

NEHMEN SIE RÜCKSICHT, WENN SIE NYORD BESUCHEN

Die Noorboer, wie die Inselbewohner sich nennen, heißen Gäste willkommen, haben aber auch Anspruch auf einen ungestörten Alltag.

Respektieren Sie daher das Fahrverbot im Dorf und parken Sie auf dem Parkplatz am Eingang des Dorfes oder beginnen Sie Ihren Besuch im Hyldevang Naturcenter, von wo Sie auf einem Wanderweg ins Dorf gelangen. Respektieren Sie die Privatsphäre, lassen Sie Ihren Hund immer an der Leine und hinterlassen Sie keinen Abfall, nachdem Sie Ihren Aufenthalt im Dorf oder auf dem Land genossen haben.

Für Ihre Rast, finden Sie Tische und Bänke auf der Grünfläche am Parkplatz oder am Hafen, wo Sie öffentliche Toiletten finden. Im Warteraum des Postbootes am Hafen können Wanderer, Radfahrer und Passagiere pausieren und auf die Abfahrt des Postbootes warten.

Vielen Dank für Ihr Verständnis und einen schönen Aufenthalt auf Nyord!

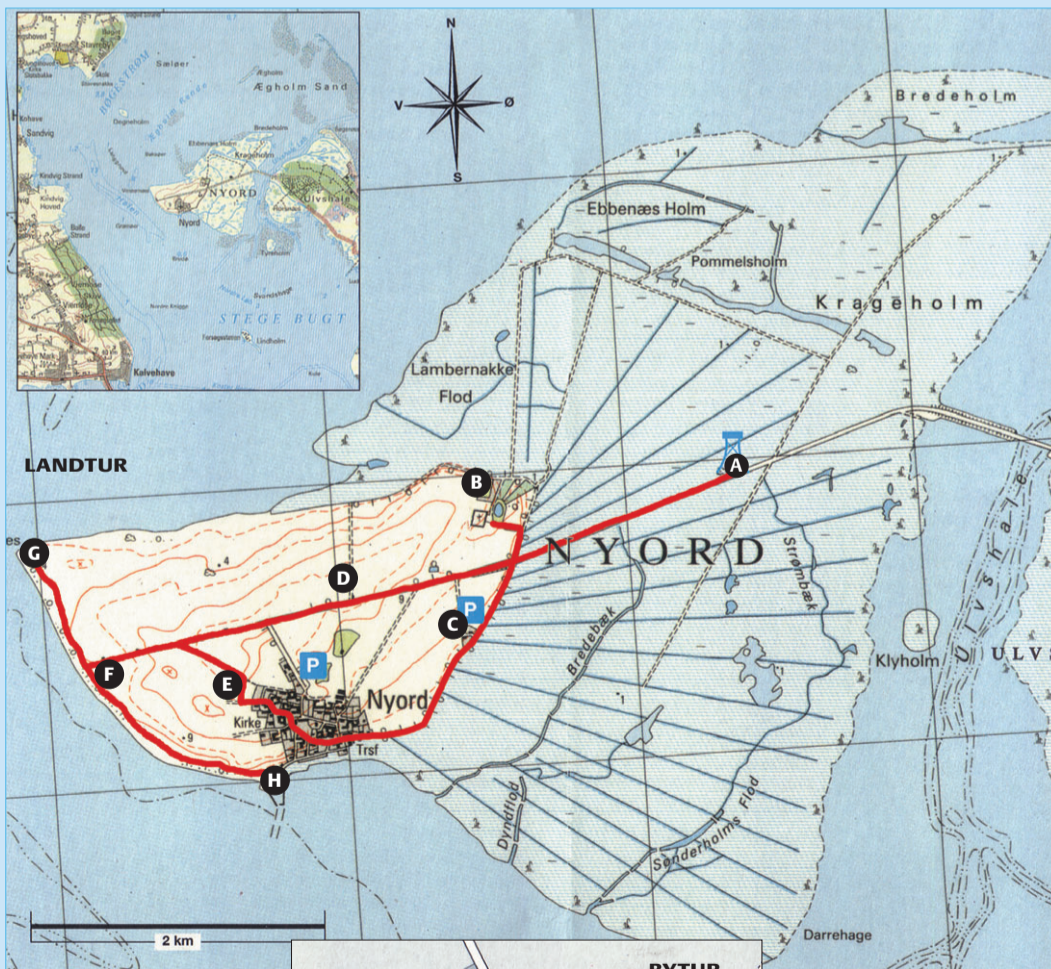
TAKE CARE WHEN VISITING NYORD

The Noorboer, as the islanders call themselves, welcome guests, but they are also entitled to an undisturbed daily life.

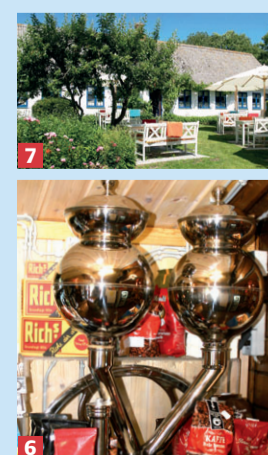
Therefore, please respect the driving ban in the village and use the parking lot at the entrance to the village, or start your visit at the Hyldevang Nature Center, from where you can hike on a nature trail to the village. Kindly respect the privacy of Noorboers, keep your dog on a leash and leave no trash after enjoying your stay in the village or in the countryside.

Rest areas with tables and benches are available in the green area by the parking lot, as well as down by the harbor, where you will also find public toilets. In the waiting room of the mail boat at the harbour, all passengers (including hikers and cyclists) can take a break while waiting for the departure of the mail boat.

Thank you for your understanding and enjoy your stay on Nyord!

LANDTUR
A. FUGLETÅRN
B. KIRKEGÅRD
C. HYLDEVANG NATURCENTER
D. MARKHUSE
E. LODSDUKKIG MØLLESTANGEN
F. TÆNKEBÆNK
G. UDSIGTSPUNKT, VESTERNÆS
H. HAVNEN

PARKERING

- 1) Parkering ved byen
- C) Hyldevang Naturcenter

BUTIKKER | SHOPPING

- 3) Noorbohandelen, Nyord Sennepsmølle og Nyord naturprodukter noorbohandelen.dk
- 4) runa's, glaskunst, runas.dk
- 4) Galleri Nyord, nyord.com
- 6) Lille Bod, dagligvarer og kiosk, lilles.dk

SPISESTEDER | EAT

- 7) Lollesgård, restaurant, lolles.dk
- 3) Noorbohandelen, café, noorbohandelen.dk

ØVERNATNING | SLEEP | ÜBERNACHTEN

- 2) Strågården, 25778216, nyordbed.dk
- 5) Gæstehus; Bent og Yrsa Hansen, 28185076 / 28611016
- 8) Nyord B&B, nyord-bb.dk
- C) Shelters på Hyldevang Naturcenter udinaturen.dk

UDSTILLING | EXHIBITION | AUSSTELLUNG

- 11) Historisk Lodsudkik / The pilot's watch post / Lotsenausguck.
- D) Madpakke / Picnic shelter / Picnick Scheune

9) NYORD KIRKE | CHURCH | KIRCH

nyordkirke.dk/forside

10) HAVN | HARBOUR | HAFEN

havneguide.dk/da/havn/nyord-havn

10) BADNING | SWIM | BADEN

10) OFFENTLIGE TOILETTER | PUBLIC WC | ÖFFENTLICHES WC

10) POSTBÅDEN RØRET | THE MAILBOAT RØRET | DAS POSTBOAT RØRET

Link til Sejlplan: postbaadenroret.dk
Kontakt/booking:
Tlf. / Sms 0045 20 87 51 38

C) HYLDEVANG NATURCENTER

Legeplads for børn | Playing ground / Spielplatz
Handicapvenlig fugle udkigspattform / Bird watch / Vogelausguck
Shelters
Bi-hotel og start af bi-vandrestien / Bee-hotel and hiking trail / Bienenhotel und Wanderpfad